

Kazuo Ishiguro 2017 yılında kazandığı Nobel Ödülü sonrası yayımlanan ilk romanı "Klara ve Güneş" ile okurlarıyla buluşmaya hazırlanıyor. Yazar bu kez yapay zekâlı bir 'arkadaşla' tanıştırıyor bizi.

"Tüm bunlardan korkmuyorum ama endişeleniyorum"

ILGAZ GÖKIRMAKLI
igkrmkli@gmail.com

Kendini, 'entelektüel olarak tükenmiş bir nesilden, bitkin bir yazar' olarak tanımlıyor 2017 yılında Nobel Edebiyat Ödülü kazanan Kazuo Ishiguro. İsveç'teki Nobel Akademisi Ishiguro hakkında "dünyayla başların aldatıcılığının altındaki boşluğu ortaya çıkaran büyük duygusal gücü bulunan romanlar yazan yazar" diyerek ödülü duyurmuştu. Ne zaman ödülle ilgili bir soru gelse, "Yazarlar 30'lu yaşlarında yaptıkları çalışmalar için 60'larında Nobel ödülü kazanıyor. Bu durum benim için de geçerli," diyor 66 yaşındaki yazar. 'Nobel Sendromu' diye bahsettiği durumdan elinden geldikçe kaçmaya çalıştığını da söylüyor. Bu ay Yapı Kredi Yayınları etiketiyle yayımlanacak "Klara ve Güneş", her ne kadar hazırlıkları daha öncesine dayansa da Ishiguro'nun kariyerinin sekizinci, Nobel Ödülü sonrası ilk romanı. Yazar bu kez yapay zekâlı bir 'arkadaşla' tanıştırıyor bizi. Ama o dünyayı ele geçiren ve hain, uğursuz bir robot hakkında yazılan onlarca hikâyeden biri değil elbette. Alışkın olduğumuz üzere Ishiguro, bir kere daha varoluşsal sorularla baş başa bırakıyor bizi: "Neyi, nasıl hatırlıyoruz? Bizi insan yapan nedir? Sevmek nedir? İnsan kalbi ne işe yarar?"

2015 yılında Guardian'a verdiği bir röportajda 'kirli' bir sırrından bahsetmişti Ishiguro. "Romanlarım görüldüğünden daha çok birbirine benziyor. Aynı kitabı defalarca yazma eğilimindeyim," diyerek. Bahsettiği bu kirli sır son kitabı "Klara ve Güneş" ile bir kere daha su yüzüne çıkıyor. Ishiguro, bu kitabın, Time dergisi

tarafından, İngilizce yazılmış en iyi 100 roman listesine alınan "Never Let Me Go / Beni Asla Bırakma"ya bir cevap olarak yorumlanabileceğini söylüyor. Kazuo Ishiguro, kitabın Türkçe yayımlanmasına günler kala karamsar bir yönü olsa da neşeli, iyimser bir roman olarak okunmasını umduğu "Klara ve Güneş", Nobel ödülü ve salgın dönemiyle ilgili soruları yanıtlıyor.

"Klara ve Güneş" in küçükken kızınıza anlattığınız bir hikâyeye dayandığını ve ilk başlarda bir çocuk kitabı olarak kurgulandığını biliyoruz. Bir yetişkin romanına dönüşmesine nasıl karar verdiniz?

Roman başlangıçta bir çocuk hikâyesi olarak ortaya çıktı. Beş altı yaşındaki çocuklar için basit kavramlar, illüstrasyonlar ve parlak çizimler içeren bir kitap yazmak istemiştım. Klara da oyuncak bebek tipi bir figür ya da küçük bir hayvan olacaktı. Fikrimi bağımsız bir kitabevinde çalışan kızım Naomi ile paylaştım. Ondandır "Olmaz, hikâyeyi çocuklara anlatamazsın, onları travmatize edersin," cevabı aldım. Bu nedenle yetişkinler için yazmaya karar verdim. Bu konuda çalışmalar yapmaya, uzmanları dinlemeye başladım.

Romanlarınız genellikle bir şekilde sınıflandırmalar yapıyor. Örneğin, "Never Let Me Go" da organ bağışçısı olarak yetiştirilen bir tür alt sınıf insan klonu var. "Günden Kalanlar" da çok gerçekçi bir İngiliz sınıf ayrımı görüyoruz.

Ishiguro, bir kez daha varoluşsal sorunlarla baş başa bırakıyor okuru: Bizi insan yapan nedir? Sevmek nedir?

“YENİ BİR ŞEY YAZMAYA KALKIŞMADIM”

Elbette geçen yıl inanılmaz derecede zor ve farklıydı. Siz nasıl değerlendirirsiniz geride bıraktığımız salgın dönemini?
Salgın hakkında söylemem gerektiğini düşündüğüm şeylerden biri de şaşırtıcı sayıda insanın ölmesi. Bu konu hakkında yeterince düşünmediğimizi, farkında olmadığımızı düşünüyorum. Olağanüstü bir ölüm ölçeğinden bahsediyoruz. Şu anda dünyanın dört bir yanında, kendilerine yakın birini kaybettiği için şoke olmuş, yas tutan milyonlarca insan var. Bence bunun çok büyük bir duygusal zararı olacak. İngiltere’de, geçen yıl 130 binden fazla insan öldü ki bu, İkinci Dünya Savaşı’nın sivil ölümlerinin iki katından fazla. Bu kadar çok insanın öldüğü, pek çok insanın yaşlı olduğu bir dönemden büyük bir sonuç olmadan çıkabileceğimizi düşünmüyorum ama bunun ne olduğundan da tam olarak emin değilim. Öte yandan bundan sonra nasıl

değişimler yaşanabileceğine, Zoom’a ve evden çalışmaya odaklanıyoruz ki bu da tamamen anlaşılabilir bir durum.

Evde kalma süreci yazma hayatınızı ve rutininizi değiştirdi mi?

Tüm salgın başladığından beri aslında yeni bir şey yazmaya kalkışmadım. Çünkü geçen yılın büyük bir bölümünde “Klara ve Güneş”i bitiriyordum, son taslaklara bakıyordum, düzenleme notlarını kopyalıyor, ayrıca bir de film senaryosu üzerinde çalışıyordum. Garip bir şekilde, bu romanı gelecek yıl veya bir yıl sonra yayınlasaydım, insanlar pandemiden etkilendiğini söylerlerdi. Tuhaf bir tesadüf oldu. Belirsiz bir distopik dünya var, ben de sanırım daha izole olacak bir toplum gördüm ve onu yazdım.

Şimdi de bu roman bize yapay zekâ ile yaşayan insanlar arasındaki ayrımı gösteriyor diyebilir miyiz?

Sanırım kast sistemlerinden ziyade hiyerarşilerle ilgilendiğimi düşünüyorum. Sınıf biraz daha incelikli bir terim diyebilirim. Bu kitapta da makine ve insan arasında bir ayrım var demek istiyorum. Ayrıca insanlar arasında da yine bölünmeler olduğunu görüyoruz.

Roman aynı zamanda bir kişinin kişiliğinin nasıl yakalanıp algoritmik olarak yeniden oluşturulabileceğini de ele alıyor. Bu konuya ilginizi nasıl ettiniz, hep meraklısı mıydınız?

“Klara ve Güneş”, büyük verilerin, algoritmaların, bunların hayatımızın büyük bir parçası hâline geldiği bir dünyayı kabul ediyor. O dünyada insanlar birbirlerine farklı şekilde bakmaya başlıyor. Bizim insanın ne olduğunu ve bireyi eşsiz kılan özelliklerini düşünme şeklimiz daha farklı, çünkü olasılıkları görebildiğimiz bir dünyada yaşıyoruz. Özellikle baskı altındayken birbirimize olan duygularımız değişecek mi? Sevdiğiniz birini kaybetme ihtimaliyle gerçekten yüzleştüğünüzde, sanırım o zaman gerçekten, gerçekten bu soruyu sadece entelektüel olarak değil, duygusal olarak da sormaya başlıyorsunuz. Bu kişi ne anlama geliyor? Bu kayıp nedir? Kendimi acıdan korumak için ne tür stratejiler uygulayabilirim? İşte o zaman soruların çok gerçek bir şeye dönüştüğünü düşünüyorum. Bu sadece makinedeki hayaletle ilgili soyut bir felsefi soru değil, bilirsiniz, bir tür geleneksel dini fikriniz olup olmadığı ya da algoritmalara indirgenebilen bir dizi şey hakkında daha modern bir fikriniz olsa da, çok büyük ve karmaşık olanı. Bu yüzden çok insani ve çok duygusal bir soru hâline geliyor. “İnsan nedir, zihninde ne var ve herhangi bir insanın yeri ne kadar doldurulamaz?” Bir romancı olarak ilgilendiğim sorular bunlar.

Nobel’i kazanmak hayatınızı bir şekilde değiştirdi mi veya bir yazar olarak sizi etkiledi mi?

Hayır, sanmıyorum. Umarım olumsuz bir etkisi olmaz. Kazandıktan beri pek çok Nobel Ödülü sahibi ile tanıştım, kazananlarının bir araya geldiği ve davet edildiğim yerler oldu. Pek çoğu bilim insanı. Bu toplulukta ‘Nobel Sendromu’ diye bilinen bir durum var. İnsanların her konuda dâhi olduklarına inandıkları için yoldan çıkması diye tanımlanıyor. Özellikle bilim söz konusu

olduğunda tüm bunlar daha da dikkat çekici oluyor, çünkü bilim insanları çok özel bir araştırma alanında uzmanlaşırlar ve bu araştırma için yıllarını harcarlar. Nobel sonrası bazıları ‘her şeyi bildiklerine’ karar verebilir. Belki televizyona çıkıp her türlü konu hakkında, siyaset ya da akla gelebilecek her konuda açıklamalar yapabileceklerini düşünmeye başlarlar. Bu yüzden Nobel Sendromu’na karşı korunmam gerekiyor. Kariyerimi sanatsal olarak bitirmesini istemiyorum. “Klara ve Güneş” zaten yarı yolda yazılmıştı, bu yüzden bu biraz güvenliydi.

“Klara ve Güneş” Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazanmanızdan sonra yazdığınız ilk kitap. Kariyerinizde bir yere konumlandırmanızı istesek, ne derdiniz?

Aileyi ele geçiren ve sonra tüm arkadaşları dünyayı ele geçiren hain, uğursuz bir robot hakkında yazılan o hikâyelerden biri değil. Tam olarak karamsar olduğunu söyleyemem ama üzücü bir yanı var. Yine de ‘neşeli, iyimser bir roman’ olarak okunmasını umuyorum. “Never Let Me Go”ya eşlik eden bir parça olarak okunabilir. Bir yazar olarak, duygular ve atmosfer açısından her zaman önceki kitaplarınızla diyalog hâlindeyiz. Bir parçam çok üzücü bir kitap olan “Never Let Me Go”ya cevap vermek istedi.

Teknolojik devrim, yapay zekâ, algoritmalar... Tüm bunlar hakkında neler düşünüyorsunuz?

Yapay zekâ hem endişe hem de heyecan verici. Gelecekte makineler, biz roman yazarlarıyla mücadele edebilir, buna inanıyorum. Demek istediğim, yapay zekânın yalnızca bir Ian McEwan romanından ayırt edemeyeceğiniz bir roman yazması değil. Tıpkı modernizmin romanı dönüştürmesi gibi yeni bir tür edebiyat üretebileceğini düşünüyorum. Çünkü yapay zekâ olayları farklı bir şekilde görüyor.

Yapay zekâ sizi korkutuyor mu?

Yapay zekâdan çok korkanlardan değilim. Bununla birlikte, toplumumuzda istihdama ne olacağı gibi yüzleşmemiz gereken zorluklar olduğunu düşünüyorum. Hepimizin işi var, bu şekilde geçimini sağlıyoruz, kendimize ve ailelerimize bakıyoruz. Toplum organize etme şeklimiz bu. Artık hepimizin iş sahibi olamayacağı zamanlar gelince yaşamlarımız yapay zekâ sistemleriyle kurulacak. Tüm bunların sorgulanması gerekiyor.

*Kazuo Ishiguro’nun yabancı yayınlara verdiği röportajlardan derlenmiştir. **MS**